

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 222
אלול תשע"ט

צירוף תל לצירוף מחיצה ואכמ"ל]. ובביאור הלכה (סי' שס"ב ס"ב ד"ה שעשה) הסתפק האם גם כשהשטח רק ג' טפחים אין מצרפים מחיצה למחיצה, וכן בחזו"א יש מקומות שכתב שאם יש ג' או ד' טפחים אין מצטרפים, ויש מקומות שכתב שבד' טפחים אין מצטרפים, ולא הזכיר ג' טפחים. ודעת השו"ע הלכות שהעיקר בדעת החזו"א כמקומות האחרונים שעד ד' טפחים מצטרפים.

ולפ"ז כאשר דנים האם המדרגות כשרות למחיצה לעירובין, צריך למדוד כמה השטח הישר שעל גבי כל מדרגה. והמציאות המצויה בזמנינו במדרגות של חדרי מדרגות, שרוחב המדרגה 29-30 ס"מ, דהיינו יותר מג' טפחים לפי כל השיעורים, ופחות מג' טפחים לפי כל השיעורים ולכן ההוראה למעשה שמעיקר הדין ניתן לסמוך לצרף אותם למחיצה, ויש מחמירים. [ומרן הגר"ש אלישיב זצ"ל חשש שמדרגות אינן מחיצה מחמת שהיא מחיצה הנדרסת ברגלי אדם, עי' בתוס' עירובין דף כב: ד"ה ואיזה]. ובעירוב של שכונה נוהגים להקפיד לעשות צורת הפתח בכל הפתחים גם כשיש בהם מדרגות, ומ"מ מעיקר הדין יש למדרגות דין מחיצה. [ויש בזה עוד כמה פרטים, ואכמ"ל].

אבל דין מחיצות סוכה אינו כדן עירובין, כי לגבי סוכה מבואר בגמ' (סוכה דף ד' ע"א) בסוכה שאין בה חלל י' טפחים, וחקק בה בקרקע כדי להשלים לגובה י' טפחים, צריך שהחקק יהיה סמוך לדופן תוך ג' טפחים, אבל ביותר מג' טפחים אינו מצטרף. [והתוס' והראשונים הקשו מדוע לגבי שבת בדין בית שאין בתוכו עשרה וחקק להשלימו לעשרה לא נאמר תנאי זה שיהיה תוך ג' טפחים, ונחלקו הראשונים האם באמת התנאי הזה הוא דוקא בסוכה]. ולכן לגבי סוכה אין מצרפים בהפרש של ג' טפחים. ולפ"ז המדרגות הנ"ל לא יהיו כשרות למחיצה לסוכה, כי לגבי סוכה יש דין דופן של עשרה, ובג' טפחים אינו מצטרף לדופן.

החיזוק בעקבות שיעורי העירובין ברחבי הארץ

במחלקת בדיקת הישובים, הצטברו הרבה סיפורים חדשים המלמדים את ההלכות, וגם נידונים חדשים, ופתרונות יצירתיים. עדיין לא הספקנו להביא את הדברים שהיו בימי בין הזמנים, וכבר חדשים מקרוב באו. על כן נעשה כמאמר ברכת התורה, ישן מפני חדש תוציאו, ונבחר כאן מהדברים החדשים שהיו בשבוע זה. אמנם גם אותם אי אפשר לפרוטם, כי רבים הם, ולא יועיל לנו לומר שיהיו בעיניכם כאילו הייתי פורטם. כי העיקר הוא הלימוד שבא מידיעתם. ועכ"פ נביא כמה מתוכם, שנלמד מהם הלכות מגוונות.

אחד מהדברים הנפלאים שיכולים לחזק את עשיית העירובים כהלכה, הוא לימוד התורה, כאשר בני התורה עוסקים בהלכות עירובין ומפלפלים בהם, ומתחזקים בעצמם בזה, הדבר גורם באופן ישיר חיזוק עצום גם אצל ישובים שאין להם כל קשר ללימוד שמתקיים. וזה מנפלאות הבורא, שכל ישראל ערבים זה לזה, והאחד מחזק את השני, וח"ו להיפך.

בשנה זו פתחנו בס"ד כמה מסגרות ללימוד עירובין למעשה, בכמה ערים בארץ, וביניהם שתי מסגרות בדרום הארץ, אחת באופקים ואחד בנתניבות, ובכל מסגרת משתתפים כמה עשרות אברכים, המשתוקקים לדעת את ההלכות, ועוסקים בהם בעיון ובהבנה, בשיעורים הנפלאים הנמסרים מידי שבוע, בליווי מצגות של תמונות מעשרות עירובים ברחבי הארץ, ועם דפי סיכום ומבחנים.

בדיקת מחיצות הסוכה יחד עם בדיקת הגגות

בשבוע זה עסקנו כבר בבדיקת סוכות, ממשפחות שביקשו למדוד את גבולות השטח הכשר, לאחר שהגגונים והמרזבים, המזגנים וענפי העצים, בולטים ומכסים מעל שטח הסוכה מכל הכיוונים, ועי"י המכשיר [הבקבוק והשרשרת] המשמש למדידת מקום החוט של העירוב, ניתן ג"כ למדוד את מקום סיום הגגון והמרזב, בלי לטפס על הגג, אלא בראיה מלמטה בראי הנמצא בתוך המכשיר.

יחד עם מדידת המקום הכשר שבסוכה, מתעוררות שאלות רבות בענין המחיצות של הסוכה, שאינן קשורות למדידה, והאנשים מבקשים שיפסקו להם גם את שאר הלכות הסוכה. וכידוע דיני מחיצות הסוכה אינן פשוטות, מה גודל המחיצה השלישית, ומתי מועיל כשאין "שתיים דעירובין". באיזה אופן צריך שהמחיצות יגיעו לסכך ולא מספיק גובה י' טפחים מהקרקע (עי' משנ"ב סי' תרל"ב סק"ח), ועוד שאלות רבות שכל מי שינסה ללמוד ולבדוק סוכות שבמרפסות, ימצא לדון בשאלות בלי סוף. וכבר עוררו על כך בשנים האחרונות, שמן הראוי להראות את הסוכה לת"ח שבקי בהלכות, כדי שיבחין אם אין בה חסרון בכשרותה.

האם מדרגות נחשבות מחיצה לסוכה

אחת מהשאלות המעניינות שהיו לנו בשבוע זה, מאדם שגר ביחידת דיור שהיא תחת הבנין, ויורדים אליה בכמה מדרגות שבחצה אל הפרוזדור שלפני הדלת. בדירה זו לא היה מקום לעשות סוכה בבית, כי הוא בנויה תחת הבנין, אבל במדרגות ובשביל שדרכו נכנסים היה קטע שמחוץ לתקרת הבנין, והוא תחת כיפת השמים, א"כ אמר הדייר, שיעשה סוכה במדרגות ובפרוזדור, למרות שהסוכה תמלא את המעבר דירה, העיקר שיוכל לקיים את המצוה, השאלה היתה האם נשאר מספיק מקום כשר לסוכה ז' טפחים אחרי הגגון שבולט בקומה השלישית יוצא מעט מעל המדרגות. באנו ומדדנו ונמצא שיש שבעים ושנים ס"מ, שמצד ההלכה הוא שיעור מרווח, שיש בו ז' טפחים לכל הלישיות, (רק מבחינה טכנית אינו מרווח).

הוסיף השואל ושאל שבמצב הקיים יש רק שתי מחיצות לסוכה, דהיינו שתי הקירות שבשני הצדדים של המדרגות, אבל הקיר השלישי שממול המדרגות בשטח של הפרוזדור למטה, אינו יכול להחשב מחיצה לסוכה, כי הוא תחת התקרה ורחוק מהמקום הכשר יותר מד' אמות, ולא אומרים "דופן עקומה" יותר מד' אמות. ואם יעמיד דופן קרוב למקום הסוכה, זה יסגור את המעבר לדירה, ולכן הוא הבריק רעיון. שאפשר לומר שהמדרגות שיוורדים דרכם לבית, יהיו מחיצה שלישית של הסוכה, כיון שהמדרגות מגיעות לגובה י' טפחים בתוך ד' אמות. והרי הם כמו תל המתלקט שדינו כמחיצה לענין עירובין, והאם יהיה כשר גם לדופן לסוכה.

באיזה אופנים מדרגות מצטרפות למחיצה לעירוב

והנה בענין מחיצה של מדרגות לגבי מחיצה לעירובין, לא מספיק שהן עולות י' טפחים מתוך ד' אמות, כי אם יש באמצע העליה שטח ישר, הרי זה קרקע, ומבטל את הצירוף של החלק התחתון עם העליון, [כמבואר ברמ"א (סי' שני"ח ס"ב) שאם היה מקום יותר מבית סאתיים שהוקף שלא לשם דירה, ואח"כ בנה בו דירה, וצריך לפרוץ את הגדר ולחזור ולבנותה לשם דירה, יכול להניח ערימת חול משני צידי הכותל, באופן שגובה החול פחות מ"י טפחים, ועליו שטח ישר ד' טפחים, והשטח הישר גורם שלא תצטרף הזקיפות של ערימת החול עם הגדר, ועי"ז מתבטל מהגדר דין מחיצה, וכאשר יפנה את החול הרי הוא עושה מחיצה חדשה לשם דירה. וע"ש בביאור הלכה שהגר"א הקשה שיצטרף העפר עם הגדר בתוך ד' אמות כמו בתל המתלקט, וכתב הבה"ל שהתורה"ד והרמ"א סברו שיש לחלק בין

למרות המאמץ הגדול בפתיחת מסגרות אלו, עמד מאחורי הענין מטרה חשובה, שיטת עשורת ישובים בדרום, שאין מי שמטפל בעירובים שלהם כראוי, והעירובים אינם כהלכה. היו כמה שניסו לפנות אל ראשי המועצה ואנשי הועד שיתקינו את העירוב, אך הם התחמקו באופן שלא היה נראה שאפשר לתקן שם דבר, ולכן הוחלט לקבץ אברכים שיעסקו בלימוד ההלכות, והחיזוק הזה יפעל ממרומים, להערות רוח טהרה והתחזקות אצל אנשי הישובים.

לשמחתנו הרבה התוצאות התחילו להגיע, מהר מאוד מכפי שחשבנו. וכיום לאחר חמשה חודשים, פונים אלינו עוד ישוב ועוד ישוב, מבקשים דו"ח מפורט של תיקונים, ופועלים במרץ מול הועד והתושבים, על מנת להשיג את האמצעים לתקן את העירובים. ובשבוע זה כבר עובדים באחד מהם להתקין כשמונים עמודים חדשים.

כה יתן ה' וכה יוסיף, שנזכה גם בשנה הבאה ובשנים הבאות, לזכות את הרבים בכל התחומים, גם בשיעורים טובים, וגם בעלונים וספרים ללימוד ההלכות, ובבדיקת עירובים ותיקונים עם כל ההידורים. וכל הדברים יתקבלו בשמחה לרבים, ולא ייצא מכשול ח"ו מתח"י.

האם יש חזקה שהעירוב נעשה טוב

בבדיקת העירוב עברנו בדרך רגלית מסביב לכל המושב, כדי לעקוב מקרוב על כל עמוד, צורתו וצורת הראש שלו, וכיצד החוט קשור עליו, אם הוא מעל העמוד, או שמא מן הצד. ושמא תאמר הרי יש עמודי עירוב מסודרים, וכל מי שמטפל פעם אחת בעירוב רואה מיד שהצורה הנורמלית היא לקשור מעליו, א"כ מדוע לחשוש שמא החוט אינו מעליו. והשואל מצרף סברות שיש חזקה שעשו טוב, ורוב מומחין וכו'. אבל התשובה לכך לפני כל הביאורים, היא המציאות. בוא ותבדוק ותראה, אין רוב מומחים, ואין חזקה שעשו טוב. ובמקום לדון בסברות, נצא אל השטח ונראה.

ראשי עמודים שהברזלים מהצד

בתחילת הבדיקה היו עמודים חדשים וטובים, אבל לאחר כרבע שעה הגענו למקום שהעמודים היו ישנים, הבדוק של מוקד העירוב התבונן בראשי העמודים, והבחין שהברזלים שתופסים את החוטים, אינם בצורת V, אלא שני מסמרים רחוקים, ובנוסף הם מחוברים מהצד החיצוני של העמוד. זאת אומרת שיתכן מאוד שהחוט אינו מעל העמוד, בפרט שבישוב הזה השתמשו בחוטי דיג דקים, שהעובי שלהם מילימטר אחד, וא"כ כיון שהחוט קשור לברזל, הרי אם יש רווח של מילימטר בין הברזל לעמוד, יוצא שהחוט יושב ביצידי העמוד, ולא מעל גביו, והוא פסול. ומספיק שההלחמה ממלאת מילימטר בין המסמר לצינור, ויוצא שהחוט על התוספת שבצד, ולא מעל העמוד. דבר זה אינו שינוי גדול, והאחראי אינו עירני להבחין בו. רק ע"י שלומדים את הבעיה שיכולה להיות, לומדים להבחין בה בבדיקת העירוב.

ראש עמוד שהברזלים מהצד החיצוני

תושבים שהוסיפו כנ"ס ועשו לו עירוב

בהמשך הבדיקה היה מקום שהתאגדו מספר תושבים חסידי ברסלב, וביקשו להקים בית כנסת הפונה אל השדות, שיוכלו להתפלל בו בנוסח שלהם, השונה משאר בני הישוב. לצורך כך הם הקימו אהל שנראה כמו חממה, ובנו בו בימה מקרשים, והעמידו בתוכו כסאות וכמה מנורות. כיון שהאהל נבנה בגבול השדות, הוא היה מחוץ לקו העירוב, ועל כן הם הוסיפו עמודים וקשרו עליהם חוטים, כדי להרחיב את העירוב. בקטע הזה היה דבר מענין, שלקחו ענף של עץ ארוך, וקשרו אותו לברזל קטן התקוע באדמה, והחוט מעליו.

אהל המשמש לבית כנסת בגבול העירוב

עמוד מונע של עץ עם בליטות

וכעת שגזמו אותם עדיין נשאר בו בליטות שונות, [מלבד הנושא שהעמוד נוטה ועקום], האם נחשב הדבר לפתחי שימאי, או שמא זו צורת העץ הרגילה. בענין זה מסופר על מרן החזו"א זצ"ל שהיה הולך לשפות את העצים שהשתמשו בהם לעירוב, כדי שלא יהיה בהם בליטות ושקעים. [ולא מצאתי את מקור הדברים]. ועיין בשער הצינן (סי' שס"ג ס"ק י"ט) בענין עץ שיש בו חיפופים.

הבית שהתכסתה בזפת

בהמשך המסלול הגענו למקום אחד שהשתמשו בעמוד עץ של הטלפון, והכבל שימש כמשקוף. אך כיון שהכבל נמצא מן הצד, צריך להעמיד תחתיו לחיים. ואכן בסמוך לעמוד עמדה חבית ששימשה ללחי, אלא שכאן היה צריך להבחין בבעיה נוספת, שהתושב שגר בסמוך שפך זפת על הקרקע, ובסמוך לחבית הצטברה כמות שכיסתה חלק גדול מהחבית. ובענין זה מבואר בפוסקים, שאבנים ועפר המונחים

חבית ששימשת ללחי והזפת מונעת משיעורה

על הקרקע, נעשים כחלק מהקרקע [אפילו כאשר עומדים שבת אחת, ובפרט כאן שהזפת עומד זמן רב], וא"כ החלק התחתון של החבית שמכוסה וטמון בקרקע, אין לו דין לחי, ונמצא שאין בלחי יי טפחים אפילו לשיעור הגר"ח נאה.

דין עמוד משני קרשים זה בצד זה

באותו מקום היה עמוד אחר שהמשיך את העירוב, והוא נעשה משני קרשים פשוטים, שכל אחד בפני עצמו מספיק גבוה, ולכן חיברו אותם זה לזה בצורה שהקשר שעומד בגובה תלוי ומחובר מן הצד של הקשר העומד באדמה.

בעמוד זה ודאי שיש את החיסרון שהעמוד עקום, ובודאי שהוא אינו מהודר, אבל יתכן שהבעיה יותר חמורה, והחוט נחשב מן הצד. כיון

עמוד המורכב משני קרשים

שבנינו עמוד עוררו האחרונים שהחוט שהוא המשקוף אינו מכוון על החלק התחתון (י' טפחים התחתונים) שהוא עיקר העמוד, והחלק העליון אין לו דינו מחיצה. והצד להתיר הוא מחמת שהחלק העליון הוא גם המשך של העמוד, והוא אותו יחידה של החלק התחתון, ולכן החוט שיושב על ראשו, כאילו יושב על עיקרו. משא"כ באופן שלא מדובר ביחידה אחת ארוכה, אלא שני עמודים שניכר שהם עומדים זה בצד זה, א"כ אין לומר שהחוט

שעל ראשו אינו מן הצד של עיקר העמוד, כי ניכר שהעמוד העליון הוא מן הצד, ואינו המשך אחד, למרות שהם מחוברים יחד. וכך הורו רבני העירובים שאין להכשיר אותו אפילו בדיעבד.

ולכן בעיה זו קיימת גם במקומות שמוסיפים קרש על העמוד כדי להגביה את החוט, [וגם זה היה באותו ישוב בשני מקומות אחרים], כיון שמחברים את הקרש מן הצד לעמוד, הרי זה פוסל את העירוב.

עד כאן עסקנו בבדיקת ישוב אחד, ועוד לא גמרנו את הדברים וההלכות שחיו בו. לכן בעמדנו לקראת ראש השנה יומי התשובה, עלינו להתחזק יותר בשמירת השבת, בנושא טלטול כהלכה, וללמד אותנו ואת בני משפחותינו, להימנע מלטלטל גם במקומות שאומרים שיש עירובים, עד אשר נדע כי כל פרט נעשה כהלכה, ובפיקוח צמוד של אדם שלמד והוכשר לבדוק ולתקן כהלכה.

ברכת שנה טובה

לרבנים הגאונים שליט"א - העומדים בראשנו ומתווים את דרכנו ומכריעים את ההלכות בשאלות הרבות, ובראשם הגאון רבי מנדל לובין שליט"א.
לידידינו החשובים - מאות רבני שימונות וישובים ובודקי העירובים שמתמסרים לתקן ולהדר את העירובים.
למאות התומכים והתומכים והתורמים למוקד העירוב.
לאלפי הקוראים בעלונים ובספרים שבהוצאתנו.
שיזכו כל אחד בשמו הטוב
לעסוק בלימוד הלכות עירובין ולהורות כהלכה לקיים ולשמור את השבת בהידור ובשמחה לראות בני ובני בנים ת"ח עוסקים בתורה ובכל מעשינו תהיה ברכה והצלחה